

A „kis Heyde”

Ez a kis refraktor nagyon szép, precíz kiviteles és – műszergyártási szempontból – jelentős kora mellett már egykori tulajdonosai révén is megérdemli, hogy számontartsuk.

A gyártó a drezdai Gustav Heyde cég, a gyártási sorszám: 3103. A XIX/XX. század fordulóján készülhetett. Ugyanez a cég készítette a svábhegyi csillagvizsgálóban levő 60 cm-es reflektor, és a jelenleg a budapesti Uránia Csillagvizsgálóban található 20 cm-es refraktor szerelését. Gustav Heyde 1872-ben alapította meg optikai és finommechanikai cégét. A vállalatot 1949-ben államosították, és elnevezését VEB Feinmessre változtatták. A cég ma Feinmess Dresden GmbH néven működik.

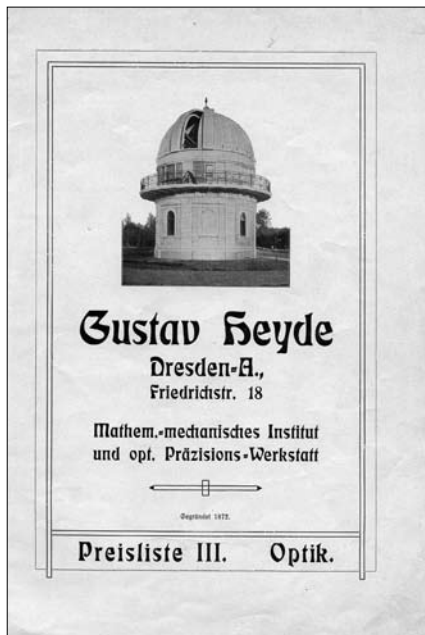
Az objektív 40/590 mm-es, kéttagú légréses lencse. Jelenleg egy eredeti okulárral, melynek gyújtótávolsága kb. 12–15 mm, mintegy 40–50x-es nagyítást ad.

Gondosan kivitelezett sárgaréz cső, fogasléces okulárral. A kihuzat ma is minden holtjáték nélkül, finoman mozog. A tubus belsejében legalább öt blende is helyet kapott, amelyek a szórt, ill. „kóbor” mellékfényeket teljesen kizárják. A jó, szórtfénytől mentes sugármenetet a belső, igen jó fekete festés is elősegíti. Az egész tubus belseje korom sötét, egy teljességgel matt bevonat borítja, egyáltalán nincsenek benne tükröződések már emiatt sem. Ez a régi bevonat annyira strapabíró, hogy még megkarcolni sem tudtam, strapabíró!

Az objektív védőkupakja is esztergált réz, rendkívül pontosan illeszkedik. A tubus anyaga sárgaréz, esztergált, súlya 1,3 kg. Nem véletlen, hogy egyetlen benyomódás sincs rajta, ráadásul gyönyörű felületet ad a finom esztergálás.

A távcsőhöz eredetileg nem tartozott külön állvány. Kipróbálásához ideiglenes tengelyrendszerekre szereltük.

A műszert a Budapest-Svábhegyi Csillagvizsgáló egykori „elfekvő” készletéből vásá-



A Heyde cég katalógusa 1909-ből

rolta meg – néhány más eszközzel együtt – dr. Kulin György, majd az 1970-es években az Uránia Bemutató Csillagvizsgáló szorgos munkatársának, Hegeyess Péternek ajánlódta. Az ő baráti szívességéből jutott hozzánk ez a kis finommechanikai ékszer. Feltehetőleg Krúdy Jenő amatőrcsillagász hagyatékából, esetleg a 20 cm-es refraktor leszállításakor, 1908-ban került Konkoly Thege Miklós jóvoltából az állami obszervatóriumba.

A 40/590 mm-es refraktor ma is kitűnő képminőséget nyújt, bár okulárja egyszerű, Mittenzwei rendszerű, két egyszerű lencséből áll. Az okulár természetesen cserélhető (az okulárnyak átmérője 25,4 mm). Nagyon kicsi, kb. 30 fokos a látómezeje, a kilépő pupilla mindössze kb. 2 mm. Hasonlóan a



A 40/590-es Heyde-refraktor tesztelésre előkészítve

távcső többi részéhez, ez is finommechanikai remekmű, pl. az objektív felőli oldalon a hüvely belseje kúpos kiképzésű. Reflexiók egyáltalán nincsenek benne, a látómező széle határozott, kontúros. Szerszámok nélkül is könnyen darabokra szedhető.

A csillagokról éles, tiszta képet ad a látómező szélén is. A Hold és a Nap korongja jól körülhatárolt, nagyon finom részletek is szépen kivehetők. A holdkorongnál nagyon csekély színeződés mutatkozik, amely azonban a bolygóknál már nem tapasztalható. Talán csak szűk, kb. 40–50 ívpernyi látómezeje róható fel, de másként minden szempontból megfelel a mai igényeknek is. Napmegfigyelésre, fényesebb objektumok megfigyelésére most is jól használható.

Különösen kellemes meglepetést szerzett a kis távcső a Jupiterre irányítva. A hozzá tartozó, kis nagyítású okulár helyébe egy 10 mm fókuszút helyezve eléggé nagy, áttekinthető képet adott a bolygóról,

és a két fősáv már az első pillantásra jól látszott. Kissé alaposabban szemügyre véve az északi pólussapka, és halványabban a déli is előtűnt, sőt az is világosan látszott, hogy az egyenlítői fehér zóna igen fényes. Ilyen kis objektívátmérőnél ez már csúcsteljesítménynek számít.

A légréses, kéttagú objektív kifogástalan képalkotású, mai, korszerű okulárokkal tesztelve is! Pl. a 9 mm-es 72 fok LM-jű WO SWAN okulárral (kb. 65x-ös nagyítás) a Jupiteren hemzsegek a részletek, a Hold lenyűgöző, a kontraszt kemény, sem széltorzítás, sem színezés nem látható még a LM szélén sem. Kitűnően rajzol a kis optika!

Kipróbáltuk egy 20 mm-es mai japán gyártású Huygens-okulárral is a kis Heydét. A távcső képe kifogástalan mind élesség, mind kontraszt tekintetében! A színezés észlelhetetlen.

Bartha Lajos, Vizi Péter